

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie zmiany postanowień §. 48. ustawy
o Reprezentacji powiatowej z dnia 12. Sierpnia 1866.

Wysoki Sejmie!

Artykuł XVII. ustawy państwowej z dnia 5. Marca 1862. określającej zasadnicze podstawy urzędzenia gmin, postanawia :

Między gminą a Sejmem krajowym [względnie Wydziałem krajowym (art. 24.)] może być ustanowioną Ustawą krajową Reprezentacya powiatowa.

Wysoki Sejm uwzględniając niemożliwość nadzorowania przez sam tylko Wydział krajowy przeszło 6000 gmin na tak rozległej przestrzeni, tudzież niski stopień oświaty gmin wiejskich, które większej opieki i pouczenia przez organa samorządu potrzebują, zrobił użytek z powyższego postanowienia ustawy państwowej i uchwalił projekt do ustawy o Reprezentacji powiatowej, który otrzymał Najwyższą Sankcyę dnia 12. Sierpnia 1866.

Wysoki Sejm uchwalając powyższy projekt na podstawie przedłożenia rządowego nie zamieścił w ustawie żadnych postanowień przymusowych, któremi by w wyjątkowych wypadkach znaglić można Reprezentacye powiatowe, a względnie członków Reprezentacyj powiatowych do wykonania obowiązków własnego zakresu działania i zarządzeń Wydziału krajowego wydanych w zakresie ustaw, tak jak to uczyniły inne Sejmy krajowe, a w szczególności Sejm Tyrolu, który analogicznie do postanowień §. 102 ust. gm. galic. ustanowił na członków Reprezentacji powiatowej zaniedbujących swe obowiązki kary pieniężne do 20 zł. a względnie złożenie z urzędu.

[§. 59. Ustawy z dnia 29. grudnia 1868 Dz. ust. kraj. Tyrolu Nr. 56.]

Ten brak postanowień przymusowych w ustawie o Reprezentacji powiatowej i stosunek naczelnej Władzy autonomicznej do Reprezentacji powiatowych oparty li tylko na zaufaniu do poczucia obywatelskiego osób zasiadających w Radach powiatowych, nie wpłynęły niekorzystnie na organiczny związek Władz autonomicznych i Wydział krajowy musi podnieść jako dodatnią stronę samorządu, że w ciągu ośmnastoletniego istnienia Reprezentacyj powiatowych nie okazała się potrzeba rygorów karnych dla utrzymania solidarności, podporządkowania w obrębie ustaw i koniecznej karności urzędowej, bez których systematyczna praca i urzędowanie w ogólności nie byłyby możliwemi.

Co się zaś tyczy wykonywania obowiązków, dostrzegł Wydział krajowy szczególnie w ostatnich latach, obok objawów uznania godnej i uznawanej gorliwości obywatelskiej, w wielu powiatach zastój w urzędowaniu, pewną opieszałość w wykonaniu poleceń opartych na ustawach, których wszystkimi środkami, jakimi tylko Wydział krajowy dysponuje, upominaniem powtarzanem peryodycznie czasem latami przełamać nie można było.

Uwaga ta odnosi się przede wszystkim do najważniejszego działu czynności Reprezentacji powiatowych t. j. do wykonywania nadzoru nad zakładowym majątkiem gmin i zakładów gminnych i do wykonywania nadzoru nad urzędowaniem zwierzchności gminnych — szczególnie małopolskich i wiejskich, jakkolwiek Wydział krajowy uwzględniając stosunki ograniczył żądania w tym kierunku w wydanych Instrukcyach (L. 14358 z r. 1875) do najskromniejszych rozmiarów, tak, że nie mogą iść nawet w porównanie z wymaganiami, jakie Wydziały krajowe innych krajów koronnych w obec powiatów, a względnie gmin stawiają.

Udowadniają to nadesłane nam sprawozdania przedkładane sejmom, dzienniki ustaw krajowych. i instrukcyje jak np.:

Instrukcyja dla zarządu majątków gminnych w Księstwie Salzburskiem z dnia 2. Listopada 1881, ustawa o nadzorze nad gminami dla Tyrolu z 18. Stycznia 1882. (Dz. ust. Tyrol Nr. 2. z r. 1882), rozporządzenie Styryjskiego Wydziału krajowego z dnia 14. Lipca 1882 (Dz. ust. kraj. Styryi Nr. 30 z r. 1882), ustawa regulująca zarząd majątkowy gmin i powiatów Styryi z dnia 5. Maja 1882 Dz. ust. kraj. Styryi Nr. 25 z r. 1882) i inne.

Obok poszanowania zasady samorządu, jest kontrola — niewłaczająca w niczem samorządowi — w innych krajach koronnych tak nad administracją gminną jak i powiatową bardzo zaostrzoną, gminy nadzorują nie tylko Wydziały powiatowe ale i komisarze specjalnie do tego ustanowieni a według postanowienia §. 16 ustawy z dnia 5 Maja 1882 (Styrya) podlegają nie tylko zwierzchności gminne. ale i Wydziały powiatowe karze do 100 zł., jeżeli nie sporządzają należycie preliminarzy, zamknięć rachunkowych i inwentarzy tak gminnych jak i powiatowych, lub nie przedkładają takowych w terminach oznaczonych. Nadto uprawniony jest Wydział krajowy delegować komisye na koszt winnego przy każdym uchybieniu wydanym Instrukcyom. U nas pod względem nadzoru nad gminami działo się dotychczas w wielu powiatach bardzo mało co dla Wydziału krajowego jest tem przykrejsze, ile że mając oddany sobie ust. kr. z dnia 18. Lutego 1875. a względnie ustawą krajową z dnia 15. Lutego 1883 (Dz. ust. kraj. Nr. 59 z r. 1883.) najwyższy nadzór nad całością zakładowego majątku i zakładowego dobra gmin i zakładów gminnych, jest za nią w obec Wysokiego Sejmu odpowiedzialnym, a nie znajdując w wielu powiatach skutecznego współdziałania i pomocy i nie mając w rękach odpowiednich środków zaradczych, jest tem samem w bardzo trudnem położeniu.

Również i w innych działach administracji powiatowej okazywały się niedostatki, a w kilku powiatach sprawdził Wydział krajowy większe nieporządki w manipulacji rachunkowej i kancelaryjnej, które jednak przy gorliwym współdziałaniu Prezesów Rad powiatowych uchylone zostały. Badając powody tych ujemnych objawów przyszedł Wydział krajowy do przekonania, że niemają eżęść winy opieszałości, a względnie nieporządków ponoszą w wielu wypadkach bióra Wydziałów powiatowych. Również i c. k. Rząd musiał w tej mierze zrobić mniej dodatnie spostrzeżenia, skoro w punkcie 6. znanego kwestyonaryusza co do reformy administracji z dnia 24. Września 1881. poruszył sprawę biór Rad powiatowych a względnie płatnych funkcyonaryuszów tychże Reprezentacji.

Nadto i te Reprezentacyje powiatowe, które poczynawszy od roku 1868. petycyonowały o uznanie funkcyonaryuszów Wydziałów powiatowych urzędnikami krajowymi i o przyjęcie ich na etat krajowy, miały przede wszystkim na względzie, że w ten sposób będą mogły uzyskać lepsze siły dla administracji autonomicznej powiatu.

Wysoki Sejm odmówił jednak kilkakrotnie a ostatecznie uchwałą z dnia 14. października roku 1878. temu żądaniu, a to ze względów zasadniczych tak na samorząd powiatowy, jak i ze względów na fundusz krajowy.

Przedstawwszy stan rzeczy przystępuje Wydział krajowy do rozwiązania pytania, w jaki sposób możnaby podnieść sprężystość Wydziałów powiatowych, doprowadzić do wzorowego porządku ich manipulacyę rachunkową, kancelaryjną, oczywiście tam, gdzie się tego potrzeba okazuje.

Sprawa ta jest tem ważniejszą, ile że wobec niskiego stopnia oświaty i nieudolności wielkiej części zwierzchności gmin wiejskich, Wydział krajowy upatruje w Wydziałach powiatowych główne filary samorządu krajowego, a czem lepiej będą zorganizowane Wydziały powiatowe tem pomyślniej rozwijać się będzie samorząd.

Ponieważ reorganizacya kancelaryi Rad powiatowych w myśl wymienionych petycyj niektórych Rad powiatowych jest ze względów zasadniczych przez Wysoki Sejm podniesionych niemożliwą, a nadto sama przez się nie zaradziłaby w zupełności potrzebie; ponieważ nowela dyscyplinarna na wzór przytoczonego §. 59. ustawy o Rep. pow. dla Tyrolu, mogłaby wywołać zniechęcenie do udziału w czynnościach Reprezentacyi powiatowych, a jest w każdym razie już ostatecznym środkiem zaradczym, który dopiero po wyczerpaniu innych środków zaradczych mógłby być użytym, przeto pozostaje tylko jeden środek poprawy stosunków bez uszczuplenia samorządu, a tym jest kontrola dokonywana w miarę potrzeby przez Wydział krajowy, szczególnie w tym kierunku, ażeby Wydziały powiatowe swe obowiązki co do nadzoru nad majątkami gmin i policją gminną skutecznie wykonywały.

Wydział krajowy proponuje przeto w załączonym projekcie ustawy co do zmiany §. 48. Ust. o Rep. pow. rozszerzenie kontroli zastrzeżonej Wysokiemu Sejmowi co do majątku powiatu a wykonywanej za pośrednictwem Wydziału krajowego, i na administracyę powiatową szczególnie we wskazanych kierunkach. wyrażając przekonanie, że Reprezentacye powiatowe wytknięte im niedostatki bezzwłocznie uchylą, a w razie gdyby okazały się nieprawidłowości popełnione przez funkcyonaryuszów, takowych do surowej odpowiedzialności pociągną.

Przedkładając powyższy projekt poprawy autonomicznej administracyi, Wydział krajowy tuszy, że takowy potrafi zaradzić brakom, gdyby jednak nadspodziewanie oczekiwanych skutków nie odniósł, natenczas zmuszony byłby Wydział krajowy przedstawić Wysokiemu Sejmowi dalsze donioślejsze wnioski.

W końcu podnosi Wydział krajowy, że do przedłożenia niniejszego projektu zachęcał go fakt, że Prezesowie Rad powiatowych udawali się sami kilkakrotnie do Wydziału krajowego z prośbą o przeprowadzenie lustracyi, które zawsze dobre skutki odnosiły, następnie, że niektóre Wydziały powiatowe występowały same z formalnym wnioskiem uzupełnienia ustawy o Repr. pow. w tym kierunku, a w końcu, że i zeszłoroczna komisya Instracyjna uchwaliła rezolucyę tej treści: Wzywa się Wydział krajowy, ażeby przedłożył na najbliższej sesyi Sejmowi projekt noweli do ustawy o Rep. pow., któraby nieuszczuplając zakresu działania Prezesa i Wydziałów powiatowych zabezpieczała prawidłowe funkcyonowanie kancelaryi Rad powiatowych.

Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączony $\frac{1}{2}$. projekt ustawy.

*Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.*

We Lwowie dnia 14. Lipca 1885.

Marszałek krajowy:

Dr. Zyblikiewicz w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Franciszek Smolka w. r.

Członek Wydziału krajowego.

U S T A W A

z dnia _____ dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem zmieniająca postanowienia §. 48. Ust. o Repr. pow. z d. 12. Sierpnia 1866.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam :

Art. I:

§. 48. ustawy o Reprezentacji powiatowej z dnia 12. Sierpnia 1866. L. 21 Dz. ust. kraj. uchyla się w dotychczasowem brzmieniu i ma opiewać jak następuje :

Prawa Reprezentacji krajowej.

§. 48.

Sejm za pośrednictwem Wydziału krajowego czuwa nad tem, ażeby majątek zakładowy powiatu i zakładów powiatowych nie został usz-zuplony, ażeby administracya powiatowa była prawidłową i ażeby Reprezentacye powiatowe wykonywały swe obowiązki pod względem nadzoru nad gminami. Wydział krajowy może w tym celu żądać objaśnień i usprawiedliwień od Reprezentacji powiatowych i przez delegowanie komisji zarządzać dochodzenia na miejscu.

W wykonaniu tego prawa nadzoru upoważniony jest Wydział krajowy w razie potrzeby użyć stosownych środków zaradczych.

Art. II.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.